

मळी/मद्यार्क यांचे उत्पादन, साठवणूक
वाहतूक व वाटप करतांना येणा-या
तुटीची मात्रा निश्चित करण्यासाठी
अधिनियमात दुरुस्त्या करण्यासाठी
समितीची नियुक्ती.

महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग

शासन निर्णय क्रमांक बीपीए १०९१/५/इएक्ससी-२.
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२. दिनांक: ३ जानेवारी, २००२.

वाचा:- आयुक्त, रा.उ.शु., महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांची अ.शा.पत्रे क्र.पीएसी
२३९७/७६/चार, दिनांक ११.६.१९९९ व पीएसी २३९७/७६/४, दि.९.३.०१.

प्रस्तावना:-

मळी आणि मद्यार्काचा वापर करतांना वाहतूकीत अथवा मळी किंवा
मद्यार्कावर आधारीत उत्पादन प्रक्रियेत अंतिम उत्पादन कमी दाखविले अथवा या
पदार्थाची हानी/तूट दाखविणे या बाबी उत्पादक अथवा वापर करणा-या घटकांकडून
वारंवार करण्यात येतात, त्यामुळे या मद्यार्काचा गैरमार्गाने अवैध दारु निर्मितीसाठी
उपयोग होऊन शासनाच्या महसूलात मोठ्या प्रमाणात नुकसान होते म्हणून
महालेखापाल यांनी अनेकवेळा या प्रकारची हानी अथवा तूट योग्यरित्या प्रमाणित
करण्यात यावी जेणेकरून त्यापासून राज्याच्या महसूलाची हानी होणार नाही अशी सूचना
केलेली आहे. तसेच दिनांक २५.६.९६ रोजी लोकलेखा समितीने याबाबत सचिव
(परिवहन) यांची साक्ष घेतली असता अशी शिफारस केली आहे की, "विधी व न्याय
विभागाच्या सल्ल्यानुसार गृह विभागाने (राज्य उत्पादन शुल्क) त्या संबंधी नियमांमध्ये
व्यापक सुधारणा करावी व आसवर्नीना उत्पादन स्थैर्याकडे नेण्यासाठी सर्व समावेशक व
समयबद्ध कार्यक्रम आखावा."

लोकलेखा समितीच्या शिफारशीनुसार आयुक्त, रा.उ.शु. यांनी प्रस्तावित
केले की, दि महाराष्ट्र डिस्टीलेशन ऑफ स्पिरिट अँड मॅन्युफॅक्चरींग ऑफ पोटॅबल

GR-20020420140154000-0200

लिकर रुल्स १९६६ मधील तरतूदीनुसार प्रती टन मळी पासून मद्यार्काचा किती उतारा याबा हे विहित केले आहे. परंतु ते प्रमाण मळीतील साखरेच्या प्रमाणाशी निगडीत नाही. तसेच कमी उतारा असल्यास दंडात्मक कारवाई बाबतची तरतूद न्यामात नाही. उपरोक्त नियमावली तयार केली त्यावेळी राज्यात फक्त मळी पासून मद्यार्क निर्मिती करणा-यां बँच टाईप आसवऱ्या अस्तित्वात होत्या. आता मळी व्यतिरिक्त मोहाफुले, काजू बोंडे व इतर धान्यापासून मद्यार्क निर्मिती होत आहे. तसेच नवीन येणा-या आसवऱ्या बँच टाईप फर्मेशन ऐवजी अव्याहत फरमेंटेशनचा वापर करीत आहे. सबब उपरोक्त सर्व बाबींचा अंतर्भाव नियमात करणे आवश्यक आहे. या सर्व बाबी तांत्रिक आहेत व राज्य उत्पादन शुल्क विभागात एकही तंत्रज्ञ उपलब्ध नाही म्हणून शासनाने या संदर्भात समिती नियुक्त करावी. आयुक्तांचा उपरोक्त प्रस्ताव शासनाचे विचाराधीन होता.

मुंबई दारुबंदी कायदा १९४९ च्या कलम ७ मधील तरतूदीनुसार शासनास समिती नियुक्त करण्याचे अधिकार आहेत. तसेच सदर कायद्याचे कलम १४३ (दोन) (आर्.ए.ए. व एस) मधील तरतूदीनुसार समितीची रचना, कार्यपध्दती, कामाची व्याप्ती, सदस्यांचे वेतन व भत्ते मंजूरीचे अधिकारही शासनास आहेत. या प्रकरणी आता शासनाने

पुढील प्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय:-

मळी/मद्यार्काचे उत्पादन, साठवणूक, वाहतूक व वाटप करतांना येणा-या तुटीवर विधी व न्याय विभागाच्या मार्गदर्शना प्रमाणे दंडात्मक कार्यवाही करण्याच्या तरतूदी मुंबई दारुबंदी अधिनियम १९४९ मध्ये करण्यासाठी आयुक्त, रा.उ.शु., यांच्या अध्यक्षतेखाली खालील प्रमाणे तज्ञांची समिती नियुक्ती करण्यास शासन मंजूरी देण्यात येत आहे.

- १) मे.वसंतदादा शुगर इन्स्टीट्यूट, पुणे यांचा एक तज्ञ प्रतिनिधी.
- २) सहकारी क्षेत्रातील आसवऱ्यांचा एक प्रतिनिधी.
- ३) सरकारी आसनीचा एक प्रतिनिधी.

- ४) आसवनी संघटनेचा एक प्रतिनिधी.
- ५) खाजगी आसवण्यांचा एक प्रतिनिधी.
- ६) वायनरीज/ब्रेवरीजचा एक प्रतिनिधी.
- ७) प्रो. व्ही. ए. जुवेकर, डीपार्टमेंट ऑफ केमिकल इंजिनिअरींग, इंडियन इन्स्टीट्यूट ऑफ टेक्नॉलाजी, पवई, मुंबई.
- ८) डॉ. (श्रीमती) एस. एस. लेले, फूड अँड फरमेन्टेशन डिव्हिजन, युडीसीटी, माटुंगा (पूर्व), मुंबई.
- ९) सह आयुक्त (मळी व मद्यार्क), राज्य उत्पादन शुल्क, सदस्य सचिव.

उपरोक्त नमूद समितीमध्ये विविध आसवण्यांच्या किंवा वायनरीज/ब्रेवरीजच्या प्रतिनिधीची निवड आयुक्त (राज्य उत्पादन शुल्क) हे करतील.

सदर समितीने पुढील चार महिन्यांत अहवाल शासनास सादर करावा. सदर समितीस अभ्यास करण्यासाठी राज्यातील काही आसवण्यांना भेटी द्याव्या लागतील.

२. सदर समितीस ज्या बाबींवर शिफारशी करावयाच्या आहेत त्यासोबत जोडलेल्या अनुसूची-"अ" मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे आहे.

३. सदर समितीच्या -- कामकाजासाठी व इतर अनुषंगिक खर्चासाठी रु. ७५,०००/- (रुपये पंचाहत्तर हजार फक्त) इतक्या रकमेस शासन मंजूरी देण्यात येत आहे. हा खर्च सन २००१-२००२ च्या मजूर अनुदानातून "मुख्य लेखाशिर्ष २०३९, रा. उ. शु. ००१ (एक)(१) आयुक्तांचे कार्यालय (०३) प्रवास खर्च" या लेखाशिर्षाखाली भागविण्यात यावा. तसेच समितीच्या अशासकीय सदस्यांच्या प्रवास भत्याबाबत शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. प्रवास १०९८/प्र. क्र. ७४/९८/सेवा-५, दिनांक ४.१२.९९ मधील परि. ११ प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

४. हा शासन निर्णय विधी व न्याय विभाग व वित्त विभाग यांच्या सहमतीने व वित्त विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्र.४३८/सेवा-५, दिनांक २५.९.२००९ अन्वये प्राप्त केलेल्या मंजूरीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(वाय. टी. पाडवी)

कार्यासन अधिकारी, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- २) वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) समिती प्रमुख, लोकलेखा समिती, विधान भवन, मुंबई.
- ५) प्रो.व्ही.ए.जुवेकर, डिपार्टमेंट ऑफ केमिकल इंजिनिअरींग, इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी, पवई, मुंबई.
- ६) डॉ.श्रीमती.एस.एस.लेतो, फूड अँड फरमेन्टेशन डिव्हिजन, यु.डी.सी.टी., माटुंगा (पूर्व), मुंबई.
- ७) महालेखापाल-१ (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई.
- ८) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- ९) निवासी लेखा अधिकारी (लेखा परिक्षा), मुंबई.
- १०) गृह विभाग (बीयुडी-२), मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ११) निवड नस्ती.

अनुसूचि- "अ"

समितीकडे शिफारशीसाठी सोपवावयाच्या बाबी :-

- १) मळीतील साखरेच्या प्रमाणानुसार बॅच वाईज व कन्टीन्युअस फर्मेशन आसवण्याकरीता मद्यार्काचा उतारा नक्की करणे.
- २) मळी व्यतिरिक्त इतर कच्चे पदार्थ उदा.ज्वारी, बाजरी, मका वगैरे सारख्या धान्य, मोहाफुले, काजु बोंडे सारखी फळे व साबुदाण्यासारख्या इतर उत्पादने यांच्यापासून मद्यार्क उतारा नक्की करणे.
- ३) बॅच वाईज फर्मेशन व कन्टीन्युअस फर्मेशन व अन्य कच्च्या पदार्थापासून मद्यार्क निर्मितीसाठी वापरण्यात येणा-या पध्दतीचे फर्मेशन व डिस्टिलेशन कार्यक्षमता नक्की करणे.
- ४) मद्यार्क वाहतूक, साठवणूक, उत्पादन, मॅच्युरेशन वगैरे मधील हानीचे प्रमाणे नक्की करणे.
- ५) मद्य, वाईन्स/ बिअर निर्मिती मधील हानीचे प्रमाणे नक्की करणे.
- ६) मळी वाहतूक वा साठवणूकीतील हानीचे प्रमाणे नक्की करणे.
- ७) मद्यार्क/मळी इतर कच्चे पदार्थ यांचे नमूने घेण्याची व तपासण्याची पध्दती विहित करणे.
- ८) पुर्न: उर्ध्वपतन व इ.एन.ए. उत्पादनातील हानी निश्चित करणे.
- ९) अॅब्सोल्युट अल्कोहोल तयार करण्याची पध्दती अभ्यासणे व प्रक्रियेतील हानी नक्की करणे.
- १०) उपरोक्त विषयाखेरीज आसवनी अधिका-यांना व राज्य उत्पादन शुल्क विभागाच्या अधिका-यांना येणा-या अन्य अडचणींचे प्रकरणी समितीस ज्या बाबींवर मार्गदर्शन करणे उचित वाटेल त्या बाबींवरही समितीने मार्गदर्शन करावे.